

T.C.
Kültür ve Turizm Bakanlığı
Araştırma ve Eğitim Genel Müdürlüğü

9 MİLLETLERARASI
TÜRK HALK
KÜLTÜRÜ KONGRESİ

TÜRK HALK EDEBİYATI

ÇUVAŞ HALK KÜLTÜRÜNDE NİME (İMECE) GELENEĞİ VE NİME TÜRKÜLERİ

Doç. Dr. Bülent BAYRAM¹

Giriş

Çuvaş Türkleri günümüzde Rusya Federasyonu'nda yaşayan Türk boylarından birisidir. Çuvaş Türkleri, Rusya'nın Orta İdil bölgesinde başta kendi özerk cumhuriyetleri Çuvaş Cumhuriyeti olmak üzere Rusya'nın hemen her bölgesine yayılmış bir şekilde yaşamaktadır. Güçlü bir sözlü kültür geleneğine sahip Çuvaş Türklerinin Kiril harfleri temelinde ilk Çuvaş alfabesi İ. Ya. Yakovlev tarafından ancak 19. yüzyılın sonlarında oluşturulmuştur. Çuvaş yazılı edebiyatının temelleri de bu dönemlerde atılmış olup gerçek anlamda yaygınlaşması ise ancak Sovyet döneminde olmuştur. Bu sebeple Çuvaş edebiyatının sözlü olarak yakın dönemlere kadar güçlü bir şekilde yaşadığını söyleyebiliriz. Sovyet öncesi Çarlık ve Sovyet döneminde Çuvaş sözlü edebiyatının farklı tür ve şekilleri derlenmiş ve yayımlanmıştır. Derlenip arşivlerde korunmaya devam eden çok sayıda malzeme de Sovyet sonrası Federasyon döneminden itibaren yayımlanmaya devam etmektedir. Derlenen malzemeler arasında Çuvaş halk edebiyatı ürünlerini incelediğimizde Çuvaş türküleri oldukça dikkat çekmektedir. Bunun yanı sıra Çuvaşların geleneksel dinleri yakın dönemlere kadar Çuvaş köylerinde varlığını korumuştur. 21. yüzyılın başlarında da özellikle pagan geleneklerin halen genel eğilim olan Hristiyanlığın karşısında varlığını devam ettirmesi, halk edebiyatının bazı türlerinin canlı bir şekilde yaşamasını sağlamıştır. Geleneksel Çuvaş kültürü

¹ Kırklareli Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Çağdaş Türk Lehçeleri ve Edebiyatları Bölümü, e-posta: bulentbayram01@hotmail.com

içerisinde Türkiye Türkleri arasında *imece*² olarak karşılığını bulduğumuz *nime* geleneği de yakın dönemlere kadar yaşamıştır. Çuvaş halk kültüründe çok farklı alanlarda yardımlaşarak yapılan pek çok faaliyet bu gelenek içerisinde yerini bulmaktadır. Bildirimizde de *nime* geleneği ve konu olarak sadece *nime* geleneğinin işlendiği Çuvaş halk türküleri hakkında bir değerlendirme yapılacaktır.

Nime Terimi Üzerine

N.İ. Aşmarin, sözlüğünde *nime* ile ilgili bilgilerin oldukça sınırlı olduğu söylenebilir. Aşmarin *nime*, *nime kuk* ve *nime puş/ başlıkları* altında bu gelenek ile ilgili bilgiler vermektedir. *Nime* maddesinde Çuvaş coğrafyasının farklı bölgelerinde *nimenin* hangi amaçlarla yapıldığı gösterilmektedir. *Nimene kuk* ise sadece *nime* esnasındaki haykırış olarak anlandırılmıştır. *Nime puş/ maddesinde* *nime* başının yani yöneticisinin *nimeye* çağırıldığı belirtilmektedir (Aşmarin 1936: 25).

V.G. Yegorov, *Etimologiçeskiy Slovar Çuvaşskogo Yazıka* (Çuvaşçanın Etimolojik Sözlüğü)'da *nime* teriminin ağızlarda *vime* şeklinde geçtiğini de belirttikten sonra onu sadece ikram karşılığında köydeşler için gönüllülük esasına bağlı çalışma (ekin hasatı, harman, komşu köyden satın alınmış kerestenin taşınması vb.), ücretsiz toplumsal yardım olarak açıklar. Yegorov kelimenin diğer Türk şivelerindeki karşılıklarını da verir: Divan-ı Lügat-it Türk'te, Türkmen üme, Tatar Türkçesinde öme (ücretsiz kolektif iş yardımı, ikram karşılığı birlikte çalışma), Türkiye Türkçesinde *nimet* (lütuf, ihsan; hayırlı iş, iyilik), Azeri Türkçesinde *imeçilik* (yardım, gönüllü cumartesi çalışması) kelimenin karşılıklarını tespit etmiştir. Kelimenin kökeni olarak göstermese de Arapça ve Farsçadaki lütuf, ihsan, armağan, hayırlı iş anlamlarına gelen *nimet*, *nemat* kelimelerini veriş, kelimenin kökeni üzerine tespiti olarak kabul edilebilir. Bunun yanı sıra Yegorov kelimenin Sankritçede yardım eden, koruyan anlamlarına gelen *uma* ve iyilik, iyi niyet anlamlarına gelen *omo* şekillerini de tespit ederek kelimenin kökenini Sankritçeye kadar götürmüştür diyebiliriz (Yegorov 1964: 140).

Nime Yurrisem (Nime Türküleri) Terimi

Çuvaş yazılı edebiyatı Çuvaşlar arasında ancak 19. yüzyıl sonlarına doğru İ.Ya. Yakovlev tarafından Kiril harfleri temelinde ilk alfabesinin oluşumu neticesinde Simbir Çuvaş (Öğretmen) Okulu'nda yetişen ilk aydın kesimin çabalarıyla oluşmaya ve gelişmeye başlamıştır. Yazılı edebiyatın Çuvaşlar arasında bu kadar geç bir dönemde ortaya çıkmış olması, halkın edebî ihtiyaçlarını sözlü edebiyat yoluyla karşıladığını göstermektedir. Geleneksel kültürün de 20. yüzyıl başlarına kadar Çuvaşlar arasında oldukça etkili olduğu dönemin özellikle misyoner kaynaklarında sık sık zikredilmektedir. Bunun neticesinde geleneksel kültürde görülen birçok ritüel ve bu ritüellere bağlı şiirler de kayda geçirilmiştir. *Nime* geleneği ve buna bağlı türküler de bu çerçevede değerlendirilmelidir.

2 Türkiye Türkçesinde *imece* olarak karşımıza çıkan bu geleneğin Türk Dil Kurumunun Güncel Türkçe Sözlük'teki karşılığını; 1. Kırsal topluluklarda köyün zorunlu ve isteğe bağlı işlerinin köylülerce eşit şartlarda emek birliğiyle gerçekleştirilmesi. 2. Birçok kimsenin toplanıp el birliğiyle bir kişinin veya bir topluluğun işini görmesi ve böylece işlerin sıra ile bitirilmesi, şeklinde bulmaktayız (GTS).

Nime türküleri Çuvaş halk edebiyatında *nime yurrisem* (nime Türküleri), nime tivakansen yurrisem (nime yapanların türküleri) şeklinde kaynaklarda geçmektedir. Nime terimi ile ilgili açıklamaları bildirinin başında yapmıştık. Yurı (türkü) terimi ise yine Türkçe bir kelimedir ve Türk lehçe ve diyalektlerinde oldukça yaygın bir şekilde kullanılmaktadır.

Çuvaş halk edebiyatında günümüzde ezgi ile söylenen manzum eserleri karşılama kullanılan yurı kelimesini, N.İ. Aşmarin, “şarkı”, “türkü” olarak kaydeder. Yurı kelimesi ile ilişkili olarak da yurı İsti (şarkıcı, türkücü/şarkı, türkü ustası), yurı-kivı (şarkı-türkü), yurı sıvvisem (her yaş grubundan kişiyle söylenebilen şarkı, türkü), yurışı/yorışı (şarkıcı, türkücü), *yurla-/yorla-* (şarkı söyle-, türkü söyle-) biçimlerini sözlüğüne kaydetmiştir (Aşmarin 1930: 1930). Kelime, etimoloji açısından araştırmacıların dikkatini çekmekle birlikte, Çuvaşçanın kökenbilim sözlüklerinde kelimenin anlam karşılığı ile Türk lehçelerinde yayıldığı alan verilmekle yetinilmiştir. Söz konusu sözlüklerde V.G. Yegorov ve M.R. Fedotov, bu kelimenin anlamını “şarkı, türkü” olarak vermişlerdir. Yegorov kelimenin “şarkı, türkü” anlamlarında Eski Türkçede *yır*, *ır*, Divan-ü Lügati't-Türk'te ve Zamahşeri'de *yır*, Türkmen, Nogay, Başkurtlarda *yır*, Kırgız, Tuva, Hakaslarda *ır*, Kazak, Karakalpak ve Tatarlarda *jir*, Özbeklerde *jir*, Karaçaylarda *cır* ve Yakutlarda da *ıria* şeklinde kullanıldığını belirtmiştir (Yegorov 1964: 350).

Fedotov, etimolojik sözlüğünde, Aşmarin'in andığı verileri verdikten sonra kelimenin Türk lehçelerindeki eşdeğerlerini Radloff sözlüğünden alıntılararak sıralamıştır: Sagay, Koybal ve Kaçınlerde *ır* (türkü, şarkı), Soyotlarda *ırla-* (türkü, şarkı söyle-), Karaycanın Trakay ağzında *iir* (türkü, şarkı), Çağatayca *ırla-* (türkü, şarkı söyle-, sevinçten bağır-), Barabanlarda, Kumandinlerde, Karaycanın Lutsk ağzında *yır* (türkü, şarkı) ve *yırla-*(türkü, şarkı söyle-), Kazak ve Kırgızlarda *jir/cır* (türkü, şarkı, acıklı türkü, ağlayıp sızlama). Fedotov ayrıca Başkurtlarda *yır* (şarkı, türkü), *yırla-* (şarkı, türkü söyle-), Yakutlarda *ıria* (türkü, şarkı) kelimelerini de yurı kelimesinin paralelleri olarak sözlüğüne ekler (Fedotov 1996: 490).

Nime Geleneği

Çuvaş halk kültüründe ihtiyaçlar doğrultusunda karşılık beklemezsizin kolektif çalışma, yardımlaşma şeklindedir. Anadolu Türk kültüründe imecenin Çuvaş kültüründeki karşılığıdır. Çuvaşlar nimeyi; 1. Bütün bent yapımı, kurum binalarının ya da kişilerin ileri yaştakilerin evlerinin tamiri, köy duvarlarının ya da tarla kapılarının yapımı, köprülerin, yolların bakımı ve onarımı gibi bütün köyü ilgilendiren işler için; bu tür işler için köydeki yaşlıların inisiyatifli ile toplantı yapılır ve işin idarecisi seçilir. 2) Akrabalar ve komşuların ormandan inşaat için ağaçların hazırlanması, ev ana iskeletinin inşası, sap samanla çatının kapatılması, ekin biçme, harman, gübre hazırlanması gibi acil ve zorlu işleri için. Ev sahibi ya köydeşleri davet eder ya da nime puş/ adı verilen ve *nime yalav* olarak adlandırılan uçları kırmızı *surpanı* at arabasına diken otoriteyi çağırırlar ve *nime yurri* davet türküsüyle köyü gezerler (kendi alanlarında ekin biçmek için çalışanları tarlaya ekin biçmeye çağırarak için). 3) Keten karıştırma, lif tarama gibi. Zaman zaman nimeye gençler çağırılmaktadır (Fokin 2009: 467).

Nimeye katılmamak toplum tarafından kınanmayı beraberinde getirmektedir. Birkaç istisna dışında nimeye yaş ve cinsiyet farkı gözetilmeksizin herkes katılmaktadır. Fiziki olarak ağır olan işlere erkekler katılmaktadır. Köprü için kazık çakılması bent yapılması gibi işlerde kadınların

bulunması istenmez. Nime başı, kişileri düzene koyar işin yapılışının kalitesini kontrol eder. Nimenin bitimiyle birlikte mütevazı ikram hazırlanır. İşten sonra ailelere ev sahibi bira, sıcak yemek ikram eder, türküler söylerler ve dans ederler. Bu gelenek halen yaşamaya devam etmektedir. Bazı nimeler (çevre düzenleme üzerine kültürel ve sosyal programlar) rayon ve cumhuriyet düzeyinde gerçekleştirilmektedir (Fokin 2009: 467).

Nimeyi “Geleneksel bir yardımlaşma şeklidir.” ifadeleriyle açıklayan A.S. Salmin yardımlaşmanın hangi sosyal gruplar arasında gerçekleştiği konusuna da açıklık getirmektedir. Çuvaşlar arasında soy, komşular ve genel olarak üç seviyede bu yardımlaşma şekli bulunmaktadır. Bu genel etnik bir fenomendir. Nime bütün bölgelerde hatta dağınık gruplar arasında da yaygındır. Nimenin özü karşılık beklemezsizin ortak yardımlaşmadan oluşan hayat güvencesinin bir şeklidir (ÇGi 158: 37-38; Magnitskiy 1881: 43). Buna paralel olarak Evenki halkının nimesi “komşuya misafirlığe gitmek”tir (Salmin 2007: 142).

Ekin hasatı nimenin en yaygın şekli olarak görülmektedir. Ona daha çok ailenin kendi gücü ile başlayıp genelde bu şekilde yapılabilmesine rağmen yardıma gereksinim olmasa da yardımla tamamlanmaktadır. Böylece nimenin önemli bir yönü olan kolektiflik yönü anlaşılmaktadır. Aynı şekilde ot biçmeye de gönüllü çıkarlar. Daha önce de şimdi de Çuvaşlar ahşap ev yapımı ve ev inşası için nimeye çağırırlardır. Kolektif iş, yapının bir başka yere taşınmasında, kışlık odun stoklanmasında da kullanılmaktadır. Nime ölenin ailesi, kendilerini bakanlarını ve yangında her şeyini kaybedenler için de düzenlenmektedir. Çuvaş halkının tarihinde köyden köye dolaşarak sadaka isteyen dilencilerin olmayışı gayet doğaldır. Çuvaşların kendileri görgü ya da şükran için değil bu tür hediyelerin öbür dünyadaki akrabalarına gideceğini düşündükleri için dilencilere yemek ve giyecek vermişlerdir. Nimedede Çuvaşlar zenginler ve fakirler diye ayrılmazlar. Çalışmada herkes eşit durumdaydı. Nimeye hem zenginler hem fakirler katılıyorlardı. Özellikle ev inşasında toprakların arasına yosun / yün koyulmasında durum böyleydi (Salmin 2007: 142).

Birçok gelenek gibi, nime kaybolmamıştır. Bu gelenek akrabalar arasında yaşamaktadır. Aynı zamanda sokak ve köy seviyesinde de uygulanmaktadır. Akrabalar ve komşular bugün de yalnızlara ve yaşlı kişilere yardım ediyorlar. Örneğin ev yapımı, patates ekimi ve toplanması, odun hazırlanması, çitlerin onarımı vd. Bunlar birkaç kişinin gücüne ihtiyaç duyulan işlerdir. Çuvaşistan tarım ülkesidir ve Çuvaşlar atalarının topraklarından kopamamışlardır. Bayramlarda, tatillerde şehirliler yaşlıların ve akrabalarının işlerini hafifletmek için doğdukları yerlere gidiyorlar. Bunun karşılığında şehre verimli toprakların ürünlerini götürüyorlar (Salmin 2007: 142)

Nime Türküleri Şekil ve İçerik Özellikleri

Nime türkülerinin şekil özellikleri konusunda tam kurala bağlı olduğunu söyleyemeyiz. Belirli bir nazım birimi söz konusu değildir. Genel olarak Çuvaş halk şiirinde dörtlüklerle oluşturulmuş şiirlerin varlığı bilinse de nime türkülerinde farklı özelliklerin ön plana çıktığını görmekteyiz. Bildiri metninin ardından eldeki nime türkülerinin tam metinleri verilmiş olsa da nime türkülerinde karşımıza çıkan şekillerinden bazı örnekleri burada göstermek faydalı olacaktır. Uzunlukları ve kısalıkları konusunda da sabit özelliğin olmadığını söyleyebileceğimiz türkülerin bir bölümü herhangi bir ölçüyle ilişkilendirilemeyecek şekilde serbestçe söylenmektedir.

Nime Türküleri Genelde nimeye davetle ilgilidirler.

Şantalıksem sulhın pulış,	Havalar serinliyor,
Tumtirsem çuhın kurınçış.	Elbiseler zayıf gönüyor.
Pirın yalta Yelim yatlı şın pulı	Bizim köyde Yelim adlı biri var
Unın timir kıvak laşa pulkalı.	Onun boz atı var.
Unın şara şuna kurını,	Onun çıplak atı görünüyor,
İna külme timir kıvak laşana siltav tupını.	Onu koşmak için doru ata sebep bulunuyor.

Şak yalta Üntük yatlı şın pulı,	Bu köyde Üntük adlı kişi var,
Unın vırmasır pır şur pilik yulı.	Biçilmemiş yarı bele kadar ekini var.
Unta kütü şüreme yıla pur,	Orada sürü gezme için gelenek var,
İna vıl'ıha tatkalamışkın may pur.	Onu hayvanlara parçalamak imkânı var.
Şavınpa pire vırma yıla tupını,	Bunun için biçme geleneği bulunur,
Üntükün pır şikırne şime siltav tupını.	Üntük'ün bir ekmeğini yeme sebebimiz bulunur

Diğer yandan nimeye davet sanki bir işe yardım maksadıyla davetin ötesinde bir eğlence ya da ikrama davet gibi gerçekleştirilmektedir.

Nime puşı:	Nime başı:
Nimene kuk! Nimene kuk!	Nimeye hey! Nimeye hey!
(Yatne kalasa) patne nimene!	(ad söylenir) yanına nimeye!
E-e! Nimene! Nimene!	Heyy! Nimeye! Nimeye!
(Yatne kalasa) patne pıl işme!	(ad söylenir) yanına su içmeye!
Sırkavaypa sıri pur tet,	Kırk fıçılık birası varmış,
Pasmanpa pılı pur tet.	Büyük fıçıda balı varmış.
Şak anana pıtersen	Bu tarlayı bitirince
Şavna işme kayıpır.	Onu içmeye gideceğiz.
Sırkavayrı sİRİne	Kırk fıçılık birayı
Pürneskepe işepİR,	Parmaklıkla içeceğiz,
Pasmanari yüş pılne	Fıçıcıkta ekşi balı
Altırpalan işİpİR.	Altır ile içeceğiz.

Nime puşı:

Nimene kuk! Nimene kuk!
(Yatne kalasa) patne nimene!
E-e! Nimene! Nimene!
(Yatne kalasa), pıl işme!

Purte:

Sırrkavaypa siri pur tet,
Pasmanpala pılı pur tet,
Şak akana pıtersen
Şavna işme kayıdır.
Sırrkavayri siri
Pürneskepe işipir,
Pasmanari yüş pılne
Altırpalan işipir.
At'ırah, açasem, at'ırah:
Purte vısem tasisem!

Nime baş:

Nimeye hey! Nimeye hey!
(ad söylenir) yanına nimeye!
Hey! Nimeye Nimeye!
(ad söylenir), bal içmeye!

Hep birden:

Büyük fıçıda bira varmış,
Kilo kilo balı varmış,
Bu tarlayı bitirince
Onu içmeye gideceğiz.
Fıçıdaki birasını
Parmaklıkla içeceğiz,
Kilo kilo balını
Altır ile içelim.
Heydi, çocuklar, haydi:
Hepsi de temiz onların.

Bazı nime türkülerinde sadece ikram değil paranın da verildiği yönünde bilgiler bulunmaktadır. Ancak geleneğin hiçbir tanımında para karşılığı bu işlerin yapıldığını gösteren bilgi bulunmamaktadır.

Vırır, vırır, açasem.

Ana puşı anatra,
Taka puşe huranta,
İr şın ukşi arçara,
Arçarine şın kurmat',
Tara tıtsan şın kurat',
Ana vırtsan yal kulat'.
Şurtri vırnı ukşıpe
Purşın tutır ilipir,
İraş vırnı ukşıpe
Sattin sappan ilipir.

Biçin, biçin, çocuklar.

Tarla başı aşağıda,
Koç başı kazanda,
İyi adamın parası sandıkta,
Sandıktakini kişi görmez,
İşe versen kişi görür,
Tarlaya yatsan köy güler.
Bahar ekini biçim parayla
İpek yağlık alacağız,
Çavdar parasıyla
Saten önlük alacağız.

Aşağıda verdiğimiz türküde de bunu daha açık görebilmekteyiz.

Şortri vırnı okşıpa
İraş vırsan uy sarı.
Uy sarışın yuşmerimır
Epır okşışın kiltimır.

Yaz ekinini biçme paramızla
Çavdar biçsen tarla sarı.
Tarlanın sarılığına gelmedik
Biz para için geldik.

Şirtme tusan uy hora,
İraş vırsan uy sarı.
Uy sarışın kilmerimır,
Epır okşaşın kiltimır.

Nadasa bıraksan tarla kara
Çavdar biçsen tarla sarı.
Tarlanın sarılığına gelmedik,
Biz para için geldik.

Nimeye davet dışında nime sırasında da türküler söylenmektedir.

Kaşmisene hıvaşşı - kaşakan şuk,
İy-yay-yu! kaşakan şuk;
At'ır hamır tıtsa ta kaşar-i?

Halıları koyuyorlar geçen yok,
Ay ay ay! geçen yok;
Haydi biz tutup geçelim mi?

Tırrisene vıraşşı - yurlakan şuk,
İy-yay-yu! - yurlakan şuk;
At'ır hamır yurlasa vırar-i?

Ekinleri biçiyorlar, türkü söyleyen yok,
Ay ay ay! türkü söyleyen yok;
Haydi biz türkü söyleyelim mi?

Aslati te avıtat', şişim şişet,
İy-yay-yu! şişim şişet,
Aslatin şur laşisem kişenet.

Gök gürlüyor, şimşek çakıyor,
Ay ay ay! şimşek çakıyor,
Göğün kır atı kişiyor.

Tavrınas vıhıtra tavrınmasan,
İy-yay-yu! tavrınmasan
Pırın atte-anne te şillenet.

Dönecek zaman dönmezsen,
Ay ay ay! dönmezsen
Anne babamız kızar.

Pıçık şeşşı te pahça, yeşil suhan,
İy-yay-yu! yeşil suhan
İleml(i) ikken yeşil te vıhıtra.

Ancak küçük bahçe, yeşil soğan,
Ay ay ay! yeşil soğan
Güzelmiş de yeşil zamanda.

Şinşeeh te pıvım, hura kuşım,
İy-yay-yu! hura kuşım
İleml(i) ikken şamrık ta vıhıtra.

Narin boyun, kara gözüm,
Ay ay ay! kara gözüm
Güzelmiş genç zamanda.

Nime Geleneği ve Türkülerinin Günümüzdeki Durumu

Çuvaşların geleneksel kültürleriyle ilgili geleneklerin bir bölümü onların geçirmiş oldukları siyasî ve kültürel keskin değişim ve dönüşüm noktalarına rağmen varlığını sürdürmektedir. 19. yüzyılda şiddetlenen Hristiyanlaştırma faaliyetleri neticesinde geleneksel dinlerini büyük oranda resmî olarak değiştiren Çuvaşlar Hristiyanlığı benimseme düzeylerine göre birçok eski geleneğini terk etmiştir. Çünkü misyonerlik kaynaklarında da görüldüğü üzere yeni dinî kurumlar eskinin varlığından büyük orandan rahatsızlık duymaktaydı ve eskiye ait inançlar ritüeller vs. kesinlikle ortadan kaldırılmaktaydı. 1917 Sovyet Devrimi birçok halk için olduğu gibi Çuvaşlar için de keskin bir dönüm noktası daha olmuştur. Bu süreçte de geleneksel birçok ritüel kesin bir şekilde yasaklanmış ve devam ettirenler sıkı bir takibat ve cezalandırma ile karşı karşıya kalmışlardır. Ancak bu süreçte yeni sistemin ideolojisiyle ters düşmeyecek bazı geleneklerin ve uygulamaların bu takibattan kurtulduğunu hatta desteklendiğini söyleyebiliriz. Karşılıksız ve toplumun adeta sınıf farkı gözetmeksizin katıldığı yardımlaşmalarla ilgili gelenekler ve ritüellerin yine dönüştürülerek sistemin hedefleri doğrultusunda halkın ortak malı durumuna getirilen tarlalar, ormanlar, hayvan çiftliklerinde vs. yapılan işler resmi olarak icra edilmekteydi. Halkın ev yapımı, çit yapımı, çatı tamiri vs. kendi işleri konusunda nime geleneğini devam ettirdikleri farklı dönemlerde gerçekleştirilen alan araştırmalarına dair notlarda kaydedilmiştir. Sovyet Döneminde derlenmiş olan metinlerin çokluğu da bunun bir göstergesi olarak kabul edilebilir. Nime geleneğinin varlığını sürdürmesi konusu karşılıksız yardımlaşma ve buna bağlı ritüellerin devamından daha çok bu ritüele ve geleneğe eşlik eden türküler konusundadır. Çünkü geleneksel icra ortamları olan hatta ortaya çıkış kaynağı olarak değerlendirebileceğimiz geleneğin zamanla ortadan kalkması nime türkülerinin de kaybolmasına sebep olmaktadır. Diğer tarafta nime türkülerinin kaybolması sadece geleneğin zayıflaması veya yok oluşu ile ilgili değildir. Türkülerin yok oluşunun diğer önemli sebebi icra edildiği dilin yani Çuvaşçanın kullanımdan kalkması özellikle de yeni kuşakların artık sadece resmî kurumlarda değil gündelik hayatta da Rusçayı tercih etmesidir.

SONUÇ

Yaşadıkları bölgede güçlü bir yerleşik kültüre sahip olan Tatar Türklerinin dinî ve kültürel etkisine rağmen 16. yüzyılda Rusların hâkimiyetine girişlerine kadar Çuvaşlar geleneksel dinlerini ve kültürlerini güçlü bir şekilde muhafaza etmiştir. Rus hâkimiyeti döneminde de Hristiyanlık karşısında 20. yüzyıla kadar sıkı bir direnç gösteren Çuvaşların geleneksel kültürleri de bu çerçevede 20. yüzyıl başına kadar korunmuştur. Yazılı edebiyatın da 19. yüzyıl sonunda ortaya çıkışı ve gelişmeye başlaması sebebiyle sözlü edebiyat da 20. yüzyıl başına kadar ağırlığını korumuştur. Nime geleneği ve buna bağlı türküler Çuvaşların hem geleneksel kültürlerini hem de sözlü edebiyat zenginliğini ortaya koymasından önemlidir. Geleneksel törenlerin icra ortamlarının canlı olduğu durumlarda onunla birlikte icra edilen halk edebiyatı ürünlerinin icra edilişleri doğal bir durumdur. Nime Çarlık Rusyası döneminde başlayıp Sovyetler Birliği döneminde tamamen etkisini hissettiren modern kültür ve teknolojik yenilikler karşısında zayıflamıştır. Buna rağmen Sovyet sisteminin kolektif çalışmaları teşvik edici ve zorlayıcı yöntemi nime gibi sistemin temel felsefesiyle çelişmeyen hatta onu destekleyen geleneklerin ve halk edebiyatı ürünlerinin yeni dönemin ihtiyaçlarına uygun olarak dönüşüp yaşamasının önünü açmıştır. Geleneğin dönüşüm geçirerek günümüzde de varlığını sürdürdüğünü görmekteyiz. Ancak törene eşlik eden edebî metinlerin ana dili yitimi sebebiyle büyük oranda yok olduğunu söyleyebiliriz.

METİNLER³1⁴

Şantalıksem sulhın pulış,
Tumtirsem çuhın kurinçış.
Pirın yalta Yelim yatlı şın pulı
Unın timir kıvak laşa pulkalı.
Unın şara şuna kurinı,
İna külme timir kıvak laşana siltav tupını.

Havalar serinliyor,
Elbiseler zayıf görünüyor.
Bizim köyde Yelim adlı biri var
Onun boz atı var.
Onun çıplak atı görünüyor,
Onu koşmak için doru ata sebep bulunuyor.

Şak yalta Üntük yatlı şın pulı,
Unın vırmasır pır şur pilik yulı.
Unta kitü şüreme yıla pur,
İna vıl'ıha tatkalamışkın may pur.
Şavınpa pire vırma yıla tupını,
Üntükün pır şikırne şime siltav tupını.

Bu köyde Üntük adlı kişi var,
Biçilmemiş yarı bele kadar ekini var.
Orada sürü gezme için gelenek var,
Onu hayvanlara parçalamak imkânı var.
Bunun için biçme geleneği bulunur,
Üntük'ün bir ekmeğini yeme sebebimiz bulunur.

2⁵

Nime puşı:
Nimene kuk! Nimene kuk!
(Yatne kalasa) patne nimene!
E-e! Nimene! Nimene!
(Yatne kalasa) patne pıl işme!
Sırkavaypa sıri pur tet,
Pasmaıpa pılı pur tet.
Şak anana pıtersen
Şavna işme kayıpır.
Sırkavayrı sırine

Nime başı:
Nimeye hey! Nimeye hey!
(ad söylenir) yanına nimeye!
Heyy! Nimeye! Nimeye!
(ad söylenir) yanına su içmeye!
Kırk fiçılık birası varmış,
Büyük fiçıda balı varmış.
Bu tarlayı bitirince
Onu içmeye gideceğiz.
Kırk fiçılık birayı

3 Nime türküleri metinleri 2013 yılında Şupaşkar / Çeboksarı'da Çıvaş Halih Pultarulihi serisi içerisinde yayımlanan İşpe Yıla Yurrisem (İş ve Gelenek Türküleri) adlı kitabın 20-24 sayfaları arasında yayımlanmış olan metinlerdir (Çıvaş Halih... 2013: 20-24).

4 1885 yılında Çeboksarı uyezinde M. Nikitin derlemiştir. ÇPGİİ İA, 147, 211s.

5 N.V. Nikolskiy'in malzemeleri arasından alınmıştır. ÇPGİİ İA, III, 11, 19-20k. Bir diğer varyantı ÇPGİİ İA, I, 496, 111k. Bu türkü hakkında şöyle bir açıklama bulunmaktadır: Ekin biçmeye yetişemeyenler nime yaparlar. Nime başı nasıl söylemiş. 1978 yılında Çıvaş Halih Sımahlıhi Adlı eserin 3. Cildinin 223. Sayfasında yayımlanmıştır.

Pürneskepe işepİR,
Pasmanari yüş pİlne
Altİrpalan işİpİR.
At'İrah, açasem, at'İrah:
Purte vİsem tasisem!
Ana puşİ anatra,
Taka puşİ huranta.
Sİmsipe sıvlakan,
Uripe utakan -
Purte vİrİR vaskasa,
Kile kayİpİR yurlasa.
VİrİR, vİrİR, açasem!
Vİrakana - vİrİs şİmarti,
Tİrakana - tİrna şİmarti,
Kasakana - kasak şİmarti.

Parmaklıkla İçeceğİz,
Fıçıcıkta ekşİ balı
Altır İle İçeceğİz.
Haydi çocuklar! Haydi!
Onların hepsi de temizler!
Tarla başı aşaağİda,
Koç başı kazanda.
Burnuyla soluyan,
Ayağıyla yürüyen
Hepiniz bİçin çabucak,
Eve gidelim türkÜ söyleyerek.
Bİçin bİçin çocuklar!
Bİçene Rus yumurtası,
Durana turna yumurtası,
Kesene Kazak yumurtası.

3⁶

Nime puşİ:
Nimene kuk! Nimene kuk!
(Yatne kalasa) patne nimene!
E-e! Nimene! Nimene!
(Yatne kalasa), pİl İşme!

Nime baş:
Nimeye hey! Nimeye hey!
(ad söylenir) yanına nimeye!
Hey! Nimeye Nimeye!
(ad söylenir), bal İçmeye!

Purte:
Sİrkkavaypa sİri pur tet,
Pasmanpala pİlİ pur tet,
Şak akana pİtersen
Şavna İşme kayİpİR.
Sİrkkavayri sİrine
Pürneskepe işİpİR,
Pasmanari yüş pİlne
Altİrpalan işİpİR.
At'İrah, açasem, at'İrah:
Purte vİsem tasisem!

Hep birden:
Büyük fıçıda bira varmış,
Kilo kilo balı varmış,
Bu tarlayı bitirince
Onu İçmeye gideceğİz.
Fıçıdaki birasını
Parmaklıkla İçeceğİz,
Kilo kilo balını
Altır İle İçelim.
Haydi, çocuklar, haydi:
Hepsi de temiz onların.

6 İ. Tuktaş'ın 1949 tarihli kitabında yayımlanmıştır.

Ana puşî anatra,
Taka puşî huranta.
Sîmsipe sıvılayan,
Uripe utakan -
Purte vırır vaskasa,
Kile kayıpır yurlasa.
Vırır, vırır, açasem!
Vırakana - vırıs şımarti,
Tırakana - tırna şımarti,
Kasakana - kasak şımarti.

Tarla başı aşağıda,
Koç başı kazanda.
Burnuyla soluyan,
Ayağıyla gezen
Hepiniz biçin çabucak,
Eve gidelim türkü söyleyerek.
Biçin, biçin çocuklar!
Biçene Rus yumurtası,
Durana turna yumurtası,
Kesene Kazak yumurtası.

4⁷

Vırır, vırır, açasem.
Ana puşî anatra,
Taka puşe huranta,
Ir şın ukşi arçara,
Arçarine şın kurmast',
Tara tıtsan şın kurat',
Ana vırtsan yal kulat'.
Şurtri vırnı ukşıpe
Purşin tutır ilıpır,
İraş vırnı ukşıpe
Sattin sappan ilıpır.

Biçin, biçin, çocuklar.
Tarla başı aşağıda,
Koç başı kazanda,
İyi adamın parası sandıkta,
Sandıktakini kişi görmez,
İşe versen kişi görür,
Tarlaya yatsan köy güler.
Bahar ekini biçim parayla
İpek yağlık alacağız,
Çavdar parasıyla
Saten önlük alacağız.

5⁸

Kaşmisene hıvaşşî - kaşakan şuk,
İy-yay-yu! kaşakan şuk;
At'ır hamır tıtsa ta kaşar-i?

Halıları koyuyorlar geçen yok,
Ay ay ay! geçen yok;
Haydi biz tutup geçelim mi?

Tırrisene vıraşşî - yurlakan şuk,
İy-yay-yu! - yurlakan şuk;
At'ır hamır yurlasa vırar-i?

Ekinleri biçiyorlar, türkü söyleyen yok,
Ay ay ay! türkü söyleyen yok;
Haydi biz türkü söyleyelim mi?

7 Çuvaş Cumhuriyetinin Elik rayonunun Yanasal Huttar köyünde derlenmiştir.

8 1920 yılında Tataristan Cumhuriyetinin Pıva rayonunun Pürkel köyünde A.V. Vasilyev derlemiştir.

Aslati te avitat', şışım şışet,
İy-yay-yu! şışım şışet,
Aslatin şur laşisem kişenet.

Tavrinas vîhîtra tavrînmasan,
İy-yay-yu! tavrînmasan
Pirîn atte-anne te şillenet.

Pîçik şeşşı te pahça, yeşil suhan,
İy-yay-yu! yeşil suhan
İleml(î) ikken yeşil te vîhîtra.

Şinşeeh te pîvîm, hura kuşım,
İy-yay-yu! hura kuşım
İleml(î) ikken şamrîk ta vîhîtra.

Gök gürlüyor, şimşek çakıyor,
Ay ay ay! Şimşek çakıyor,
Gögün kır atı kişnıyor.

Dönecek zaman dönmezsen,
Ay ay ay! Dönmezsen
Anne babamız kızar.

Ancak küçük bahçe, yeşil soğan,
Ay ay ay! Yeşil soğan
Güzelmış de yeşil zamanda.

Narin boyun, kara gözüm,
Ay ay ay! Kara gözüm
Güzelmış genç zamanda.

6⁹

Yîltîr-yîltîr kornakan
Porte çîrkü tîrri mar.
Şın tîrrine vîrakanî Porte şuk şın hîrî mar.

Uyra tîrî numay pol',
Epîr ilse pîteres şok.
Huşa okşî numay pol',
Epîr ilse pîteres şuk.

Şortri vîrnî okşîpa
İraş vîrsan uy sarî.
Uy sarîşîn yuşmerîmîr
Epîr okşîşîn kîltîmîr.

Şîrtme tusan uy hora,
İraş vîrsan uy sarî.
Uy sarîşîn kîlmerîmîr,
Epîr okşîşîn kîltîmîr.

Parıl parıl görünen
Hepsi kilise tepesi değil.
Hepsi değil insan kız değil.

Tarlada ekin çokmuş,
Biz alıp tüketemeyiz.
Sahibinin parası çokmuş,
Biz alıp tüketemeyiz.

Yaz ekinini biçme paramızla
Çavdar biçsen tarla sarı.
Tarlanın sarılığına gelmedik
Biz para için geldik.

Nadasa bıraksan tarla kara
Çavdar biçsen tarla sarı.
Tarlanın sarılığına gelmedik,
Biz para için geldik.

9 1920 yılında Çuvaş Cumhuriyetinin Vîrnar rayonunun Kalinina köyünden A. Vladimirov derlemiştir. ÇPGİİ İA, I, 43, 58.

7 10

Nimene tuh! Nimene tuh!
 Taka puşı takmakra,
 Hur puşı huranta,
 Hurama hulli pürt tüpinçe.
 Kam ürkenmest- pulışma,
 Nimene! Nimene!
 Kam ürkenmest,
 Nimene tuh, nimene tuh!

Nimeye çık! Nimeye çık!
 Koç başı takmakta,
 Kaz başı kazanda,
 Karağaç dalı ev dibinde.
 Kim üşenmez tembellik etmeye,
 Nimeye! Nimeye!
 Kim üşenmez.
 Nimeye çık nimeye çık!

8 11

Nimene! Nimene! Kok! Kok! Kok!
 Kam ta pulin nimene!
 İştan ta polin nimene!
 Kok, kok! Kok, kok! Kok, kok!

Nimeye! Nimeye! Hey! Hey! Hey!
 Kim olursa olsun nimeye!
 Nereden olursa olsun nimeye!
 Haydi, haydi! Haydi, Haydi! Haydi, haydi!

9 12

Kıvak laşa pırn te şok,
 Kıvak laşa pırn te şok.
 Posan poşne ohlas şok,
 Posan poşne ohlas şok.
 Yısna pırn pata pıras şok,
 Yısna pırn pata pıras şok,
 Pırsan pıhma pıles şok,
 Pırsan pıhma pıles şok.
 şut tor laşa pırn te şok,
 şut tor laşa pırn te şok.
 Posan poşne ohlas şok,
 Posan poşne ohlas şok.
 Akka pırn pata pıras şok,
 Akka pırn pata pıras şok.

Gök at bizim de yok,
 Gök at bizim de yok.
 Pusan'ın başına çıkamazsın,
 Pusan'ın başına çıkamazsın.
 Damadın bizim tarafa gelesi yok,
 Damadın bizim tarafa gelesi yok,
 Varsa bakmak isteyeceği yok,
 Varsa bakmak isteyeceği yok.
 Açık doru at bizim de yok,
 Açık doru bizim de yok.
 Pusan başına çıkamazsın,
 Pusan başına çıkamazsın.
 Baldızın bizim tarafa geleceği yok,
 Baldızın bizim tarafa geleceği yok.

10 1927 yılında Çuvaş Cumhuriyetinin Sintirvarri rayonunun Oktyabrski köyünde pazarda türkü söyleyen bir kişiden derlenmiştir.

11 1928 yılında Çuvaş Cumhuriyetinin şupaşkar rayonunun Tomakkassi köyünde F.G. Fedorova'dan V.P. Vorobyev derlemiştir.

12 Fedorov 1934, 29s. Bir diğer varyantı da Vorobyev'in 1969 yılındaki kitabında yayımlanmıştır. Bu türkünün Gennadiy Vorobyev varyantı biraz farklıdır.

Pırsan pıhma pıles şok,
Pırsan pıhma pıles şok.

Varsa bakmak isteyeceği yok,
Varsa bakmak isteyeceği yok.

10¹³

Nimene! Nimene!
Hora halih, nimene!
Yal-yış, poskil, nimene!
Hurntaş-tıvan, nimene!
Es pıletni, Mikite,
Nime siri nimirle.
Pirn sırine işmelle,
İşsen n(i)mene kaymalla.
Esi, kuma Marine,
Nime siri işmelle,
İşsen n(i)mene kaymalla!
Hora halih, nimene!
Nimene! Nimene!
Hora halih pır pulsın
Tipi şırten kim şıvat'.
Nimene! Nimene!

Nimeye! Nimeye!
Kara budun, nimeye!
Köylü, komşu, nimeye!
Akraba hısıım nimeye!
Sen biliyor musun. Mikilte,
Nime birası kiselli.
Bizim birayı içmek gerek,
İçip nimeye gitmek gerek.
Sen vaftiz anne Marine,
Nime birası içmek gerek,
İçince nimeye gitmek gerek!
Kara budun nimeye!
Nimeye! Nimeye!
Kara budun nimeye!
Kuru yerden gemi kayar,
Nimeye! Nimeye!

11¹⁴

Ana puşı ay anatra,
Taka puşı ay huranta.
Huşa siri nührepre.
Nührepre larsan kam kurat'?'
Epir işsen pur şın kurat'.
Huşa erehı işkapra,
İşkapra larsan kam kurat'?'
Epir işsen pur şın kurat'.

Tarla başı aşığı tarafta,
Koç başı kazanda.
Sahibin birası mahzende.
Mahzende dursa kim görür?
Biz içerse herkes görür.
Sahibin rakısı dolapta.
Dolapta dursa kim görür?
Biz içerse herkes görür.

13 1933-1947 yılları arasında Çuvaş Cumhuriyeti Krasnoarmeyski rayonunun Yamanak köyünde 1897 yılında doğan M.V. Vasil'eva'dan İ.A. Patmar derlemiştir. (ÇPGİİ İA, III, 54, 41.)

14 1934 yılında Başkurt Cumhuriyetinin Kırmaskal rayonunun Antonovka köyünde İ. Ulyanov'dan İ. Saltıkov derlemiştir. ÇPGİİ İA, 14, 19.

12¹⁵

Nimene-e! Nimene-e!
 Yal-yış ta puskil, nimene!
 Tata ta pulin nimene,
 Tata ta pulin nimene!
 Es iltetne, Kavri!e?
 Şınsem ka(ya)şşı nimene.
 Ey-u, aytır nimene!
 Ayta-ha, kumma, nimene.
 Ey, kayar-ha, kumma, hirelle!
 Ey-u, kumma, nimene,
 Kayar-ha, kumma, hirelle!
 Vıyamastır, ni kulmastır -
 Mın pulnı?
 İşler uyra kar tırsa,
 Uyı yulı tap-tasa.

Nimeye! Nimeye!
 Köylü, komşu, nimeye!
 Kim olursa olsun nimeye,
 Kim olursa olsun nimeye!
 Duyuyor musun, Kavri!e?
 İnsanlar gidiyor nimeye.
 Hey, haydi nimeye!
 Haydi baldız nimeye.
 Hey gidin, baldız / görümce, tarlaya!
 Hey, baldız / görümce nimeye,
 Gidin baldız / görümce tarlaya!
 Oynamazsınız, gülmezsiniz
 Ne oldu?
 Çalışın tarlada çabucak,
 Tarlası olacak ter temiz.

13¹⁶

Nimene! Nimene!
 Tata ta pulin nimene!
 Yal-yış, puskil, nimene!
 Tata ta pulin nimene!
 Es iltetne, Kavirle,
 Şınsem kayaş nimene.
 Ey, kuma Kuline,
 Atya, kuma, nimene,
 Tata ta pulin nimene.
 Nimene! Nimene!

Nimeye! Nimeye!
 Ne olursa olsun nimeye!
 Köylü, akraba, nimeye!
 Ne olursa olsun nimeye!
 Sen, duyuyor musun Kavirle,
 İnsanlar gidiyor nimeye.
 Hey, baldız / görümce Kuline.
 Haydi, baldız / görümce nimeye,
 Ne olursa olsun nimeye.
 Nimeye! Nimeye!

15 Çuvaş Cumhuriyetinin Şupaşkar rayonunun Kusnar köyünden G.A: Alekseyev derlemiştir. ÇPGİİ İA, VI, 108, 95.

16 1933 yılında Çuvaş Cumhuriyetinin Hirli Çutay rayonunun (günümüzde Elik rayonuna girmektedir) Yakkuşkin köyünde derlenmiştir.

14¹⁷

Tavtapuşım ulayah ta kışrene
Ula tiha tusa panışın.
Tavtapuşım İvanah ta piççene
Mime tusa mimene çinnişin.
Yara kuna tırışsa işlenipe
Al-urana avanah ivintrı.
İvan piççe hinalasa işkipe
Manın puşa avanah üsirtrı.
Şurti şur kıvakalı hitre ikken,
Çıppi itarmalla ta mar ikken.
İvan piççen işisem yıvır ikken,
İşkine işme tata ta hın ikken.
Yalta şurt-yır mimisemeh tıvaşşı,
Hirte vırma mimisem tıvar-i?
Tuyra tuy yurrisem te yurlaşşı,
Mimere mime yurri yurlar-i?
Ula kışre tata ta tiha tutır
Külse şüremeşkin te ut pultır.
İvan piççe tata ta mime tutır
İşlemeşkin pire te yihirtır!

Teşekkür alaca kısırağa
Alaca tay verdiği için.
Teşekkür İvan amcaya
Nime yapıp nimeye çağırıldığı için.
Bütün gün gayretle çalışıp
Elini ayağını iyice yoruldu.
İvan amca içki ikram edip
Başımı hepten sarhoş etti.
Evdeki ak ördeği güzelmiş,
Ördek yavrusu çok güzelmiş.
İvan amcanın işi ağırılmış,
İçki içmek daha da zor imiş.
Köyde herkes nime yapıyor,
Tarla biçemeye nime yapar mısınız?
Toyda toy türküleri söylerler,
Nimede nime türküleri mi söylerler?
Ala kısarak tekrar tay versin
Koşumlayıp gezmeye at olsun.
İvan amca tekrar nime yapsın
İçmek için bizi de çağırсын!

15¹⁸

Ep pilmestıp nimin kalama,
Şuhışlatıp pırle purınma.

Sad savınat' sar kayık sassipe,
Ep savınatıp nimene kilnipe.

Vil ta pulı, tıvan, ku ta pulı,
Kilişse purinni ır pulı.

Bilmiyorum ne söyleyeyim,
Birlikte yaşamayı düşünüyorum.

Bahçe sevinir sarı asma kuşu sesiyle,
Ben seviniyorum nimeye gelmemle.

O da olur, akrabam, bu da olur,
Anlaşıp yaşamak güzel olur.

17 1958 yılında Tataristan Cumhuriyetinin Şarışan ilçesinin Yıvaşkel köyünde 1913 doğumlu P.P. İvanova'dan Ya.A. Zadorov derlemiştir. ÇPGİİ İA, III, 290, 2029 inv.

18 1961 yılında Samara oblastının Pohvişni rayonunun İrsiyel köyünde A. Almankova ile N. Yakovlev'den N.V. Vasilyev derlemiştir. ÇPGİİ İA, III, 197, 260 l.

Numay ta piti, sahal ta şiti,
Pirle purinnine mın şiti?

Çok da biter, az da biter,
Birlikte yaşamaya ne yeter?

Vil ta yulı, tıvan, ku ta yulı,
Hıtsa purinnine mın pulı?

O da kalır, akrabam, bu da kalır,
Güçlenip yaşamaya ne olur?

Pukayran ta yulı şutı tınçe,
Pirten te yulı-ha şakı tınçe.

Öküzden de kalmış bu dünya,
Bizden de kalacak bu dünya.

Şut tınçere ikken mın haklı –
İrlıhpa sıvlıh pit haklı.

Bu dünyada ne kıymetli,
İyilikle sağlık çok kıymetli.

İltün-i, kımıl-i hamır ulşuşra,
Şıvıh tıvan haklı purnışra.

Altın, gümüş bizim vurguncuda,
Yakın akraba kıymetli hayatta.

Vışlesıreh kuyan tıtma şuk,
Tıvansırah purnış tuma şuk.

Tazısız tavşan tutulmaz,
Akrabasız hayat yaşanmaz.

Ah, tıvanım, tıvan, mın tıvar?
İmirsem irtıççen tus purnar.

Ah akrabam, akrabam, ne yaparsın?
Ömür geçene dek dostça yaşayın.

16¹⁹

Atır kayar, işta kayar
Uşkınpala ut şulma,
İl-lyu-lyu, il-lyu-lyu,
Uşkınpala ut şulma.
Uşkınpala ut şulıpır,
Yıkır kapan lartıpır,
İl-lyu-lyu, il-lyu-lyu,
Yıkır kapan lartıpır.
Yıkır kapan huşşınçe
Kaşkır kapkan' hurıpır,
İl-lyu-lyu, il-lyu-lyu,
Kaşkır kapkan' hurıpır.
Kaşkır kapkan' hurıpır,
Tilı şapsa ilıpır,

Haydi gidin, haydi gidin
Birlikte ot biçmeye,
İluuu, iluuu, iluuu,
Birlikte ot biçmeye.
Birlikte ot biçeceğiz,
İki ot yığımı koyacağız,
İluuu, iluuu, iluuu,
İki ot yığımı koyacağız.
İki ot yığımı arasında
Kurt kapanı koyacağız,
İluuu, iluuu, iluuu,
Kurt kapanı koyacağız.
Kurt kapanı koyacağız,
Tilki vurup alacağız,

19 1961 yılında Samara oblastının Klevlı rayonunun Yıker köyünde V.P. Yegorov derlemiştir. ÇPGİİ İA, III, 186, 11 l.

İl-lyu-lyu, il-lyu-lyu,
Tilî şapsa ilîpîr.
Tirne süse ilîpîr,
Pasara kaysa sutîpîr,
İl-lyu-lyu, il-lyu-lyu,
Pasara kaysa sutîpîr.
Pasara kaysa sutîpîr,
Şîr sum ukşa ilîpîr,
İl-lyu-lyu, il-lyu-lyu.
Şîr sum ukşa ilîpîr.
Purşîn tutîr ilîpîr,
Yurla-yurla işlîpîr,
İl-lyu-lyu, il-lyu-lyu,
Yurla-yurla işlîpîr.

İluuu, iluuu, iluuu,
Tilki vurup alacağız.
Derisini yüzüp alacağız,
Pazara gidip satacağız,
İluuu, iluuu, iluuu,
Pazara gidip satacağız.
Pazara gidip satacağız,
Yüz som para alacağız,
İluuu, iluuu, iluuu,
Yüz som para alacağız.
İpek yağlık alacağız,
Türkü söyleye söyleye çalışacağız,
İluuu, iluuu, iluuu,
Türkü söyleye söyleye çalışacağız,

17²⁰

Nimene! Nimene! Nimene!
Kırış patne işkî işme!
Nime yatne taka pusnî,
Taki pişet pıslansa
Huranınçen taras pek.
Nime yatne sıra tunî,
Sîri larat' çaşkîrsa
Piçikine şuras pek.
Nimene! Nimene! Nimene!
Kırış patne sıra işme!

Nimeye! Nimeye! Nimeye!
Kırış yanına içki içmeye!
Nime için koç kesti,
Koç pişiyor buharlaşp
Kazanından kaçacak gibi.
Nime için bira yaptı,
Bira duruyor cızırdayıp
Fıçısını yaracak gibi.
Nimeye! Nimeye! Nimeye!
Kırış yanına bira içmeye!

18²¹

Şivçî şava layîh utî şulma,
Şinşe püşim layîh ta sulınma.
Ayvan işimpalan şuhışlatîp:
Hamîr tîvan layîh ta purînma.
Hal' şurîççî şırlanîn ay şeşkisem

Keskin orak iyidir ot biçmeye,
Nazik gövdem iyidir sallanmaya.
Saf başımla düşünüyorum:
Akrabalarımız iyidir yaşamaya.
Şimdi ağarıyor çileğin çiçekleri

20 1961 yılında Samara oblastının İsaklı rayonunun Aslı Mikuşkel köyünde F.A. Petrova ile O.K. İvanova'dan N. Vasilyev derlemiştir. ÇPGİİ İA, III, 197, 180 l.

21 1970 yılında Tatar Cumhuriyeti'nin Aksu rayonunun Kışın Sınçel köyünden P.K. Andreyev derlemiştir. ÇPGİİ İA, VI, 162, 130 l.

Sismerim̄ır şirlisem pişnine.
Hal' açaççı epir, hal' açaççı
Sismerim̄ır şinna ta şitnine.

Sezmedik çileğın de yetiştiğini.
şimdi çocuktuk, şimdi çocuktuk
Sezmedik de yetiştiğimizi.

19²²

Yurla ta pır yurla ay teetir-halı,
Itah yurı itisem epir mar,
Yurrisene yurlama ay tırsassın
Yurı itisençen kaya mar.

Bir türkü söyleyin diyorsunuz,
Tam türkü ustası değıliz,
Türkü söylemeye başlayınca
Türkü ustasından geri değıliz.

Ulaça kipeń řanni tivir-halı,
Huşas tesen pırın tata pur.
Sirin itles şuhış pulsassın
Pirin yurlas sıvısem tata pur.

Alaca gömleğın yeni dar,
Ekleyelim desen bizim daha var.
Sizin dinleme düşünceniz varsa
Bizim söyleyecek şiirimiz var.

Sirin kımakırsem – sakır kıtes-halı
Pır şuratsa hıvaras şuhış pur.
Mimene te kilse sıra işse-halı
Pır yurlasa hıvaras şuhış (kımıl) pur.

Sizin ocak sekiz köşeli,
Badanalama niyetimiz var.
Nimeye gelip bira içerek
Türkü söyleyip söyleyeme niyetimiz var.

Pahçi te pır pahçi - şur kupısta-halı,
şulşıse irtmesir puş pulmı.
Mime[ne] te kilse sıra işse-halı
Pır yurlasa pamasır çıs pulmı.

Bahçe de bir bahçe, ak lahana
Yaprakları geçmeden olmaz başı.
Nimeye gelip bira içerek
Bir türkü söylemeden olmaz saygı.

Sirin şitel uri sakkır-mın-halı,
Uyih larma larsa ta kurmarım.
Mimeren mimene ep şürerim-halı,
Sirin pek ırı şınsem kurmarım.

Sizin masanın ayağı sekiz mi ne
Bir aydır oturup da görmedim.
Nimeden nimeye gezdım de ben,
Sizin gibi iyi kişi de görmedim.

Aslı vırman tırh ep şürerim,
Kıtra puşlı kayak kurmarım.
Husan lavkki tırh ep şürerim,
Merçen kuşlı şiri tupmarım.

Büyük ormanda hep gezdım,
Kıvırcık başlı hayvan görmedim.
Kazan dükkanlarında ben gezdım,
Mercan gözlü yüzük görmedim.

22 1970 yılında Çuvaş Cumhuriyetinin Yelçik rayonunun Kışın Yelçik köyünde 1896 doğumlu bir kişiden V.Ektel derlemiştir.

Mimeren mimene ep şüerim,
Sirin pek iri şin kurmarim.

Kimakara hiyi ay tipet-şke,
İna şutma vihıt ta şitet-şke.
Kaş tittimsem pulsa ay kilet-şke,
Pire kayma vihıt şitet-şke.

İşnipe kına mar - yurlas pulat',
Kilnipe kına mar - kayas pulat'.

Nimeden nimeye ben gezdim,
Sizin gibi iyi insan görmedim.

Ocakta çıra ay kuruyor,
Onu yakmaya vakit de yetiyor.
Gece kararır da geliyor,
Gitme zamanımız da geliyor.

Sadece içmek değil, türkü de söylemek var,
Sadece gelmek değil, gitmek de var.

20²³

Atılsem yeyu ta - kaşmisem şuk,
Hamir hıvsa hamir ta ay kaşar-i,
Hamir hıvsa hamir ta ay kaşar-i?

İşekensem numay ta - yurlakan şuk,
Hamir işse hamir ta ay yurlar-i,
Hamir işse hamir ta ay yurlar-i?

Utşima yuratsa ta ay külmestip,
Pikkine yuratsa ay kületip,
Pikkine yuratsa ay kületip.
Yurrima yuratsa ta yurlamastip,
Tivansene yuratsa ay yurlatip,
Tivansene yuratsa ay yurlatip.

İdil nehri geniş ama köprü yok,
Kendimiz yapıp kendimiz mi geçelim,
Kendimiz yapıp kendimiz mi geçelim.

İçenler çok da türkü söyleyen yok,
Kendiniz içip kendiniz söyler misiniz,
Kendiniz içip kendiniz söyler misiniz,

Atımı sevip koşmuyorum,
Kızı sevip de gülmüyorum,
Kızı sevip de gülmüyorum,
Türkümü sevip söylemiyorum,
Akrabalarımı sevip türkü söylüyorum,
Akrabalarımı sevip türkü söylüyorum,

21²⁴

Vış-vış, vışi kilti,
Mikilti.
Tüp-tüp, tüpe kilti,
Mekilti.

Vış vış, başak demeti,
Ağır ağır.
Küt küt, son demet
Ağır ağır.

23 1971 yılında Çuvaş Cumhuriyetinin Patiryel rayonunun Yıvaşkelte köyünde K.N. Nikiforova ile N.Ya. Karpov'dan M.G. Kondratyev derlemiştir. ÇPGİ İA, VI, 227, 177 l.

24 1979 yılında Çuvaş Cumhuriyetinin Kuslavkka rayonunun Varasir köyünde L.İ. Yevgaçeva'dan M.G. Kondratyev derlemiştir. ÇPGİ İA, VI, 280, 65 l.

22 ²⁵

Sad savınat' sar kayık sassipe,
Ep savınap nimene kilnipe.
Ep pılmestip nimin kalaşma,
Şuhışlatip pırle purınma.
Vil ta yulat', tivan, ku ta yulat'.
Hitsa purinnipe min pulat'?

Tavtapuşah ula kışrene
Ula tiha tusa panışın.
Tavtapuşah Vaşşa piççene
Nime tusa nimene çinnişın.

Ula kışre tata ta tiha tutır,
Külse şüremeşkin ut pultır.
Vaşşa piççe tata nime tutır,
İşlemeşkin pire te yihirtır.

Bahçe sevinir sarı asma kuşu sesiyle,
Ben sevinirim nimeye gelmemle.
Ben bilmiyorum ne söyleyeyim,
Düşünüyorum birlikte yaşamayı.
O da kalır, akraba, bu da kalır.
Katılışıp yaşayıp geriye ne kalır?

Teşekkür ala kısırağa
Ala tay verdiği için.
Teşekkür Vaşşa amcaya
Nime yapıp çağırıldığı için.

Ala kısırak yine yapsın,
Koşup gezmeye at olur.
Vaşşa amca yine nime yapsın,
İçmek için bizi çağırsın.

25 Çuvaş Cumhuriyetinin Paltiyel köyünde E. Osmanova'dan R.P. Savelyeva derlemiştir.

KAYNAKÇA

- AŞMARİN N.İ. (1930), Çıvaş Sımahisen Kineki/Slovar Çuvaşskogo Yazıka (Tom V), ÇKİ, Çeboksarı.
- AŞMARİN N.İ. (1936), Çıvaş Sımahisen Kineki, IX, Çuvaşskoye Gosudarstvennoye İzdatelstvo: Çeboksarı.
- FEDOTOV M.P. (1996), Etimologiçeskiy Slovar Çuvaşskogo Yazıka (Cilt II), Çuvaşskiy Gumanitarnıy İnstitut, Çeboksarı.
- FOKİN P.P. (2009), “Pomoç”, Çuvaşskaya Entsiklopediya, Çuvaşskoye Knijnoye İzdatelstvo: Çeboksarı.
- SALMİN A.K. (2007), Sistema Religii Çuvaşey, Nauka: Sankt-Peterburg.
- Çıvaş Halih Pultarulih. İşpe Yıla Yurrisem (Hz. T.İ. Semenova), ÇKİ, Şupaşkar 2013.
- YEGOROV V.G. (1964), Etimologiçeskiy Slovar Çuvaşskogo Yazıka, Çuvaşskoye Knijnoye İzdatelstvo: Çeboksarı.

ELEKTRONİK KAYNAKLAR:

- GTS (Güncel Türkçe Sözlük): http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5a0859f78797c4.37667240 (Erişim Tarihi: 12.11.2017)